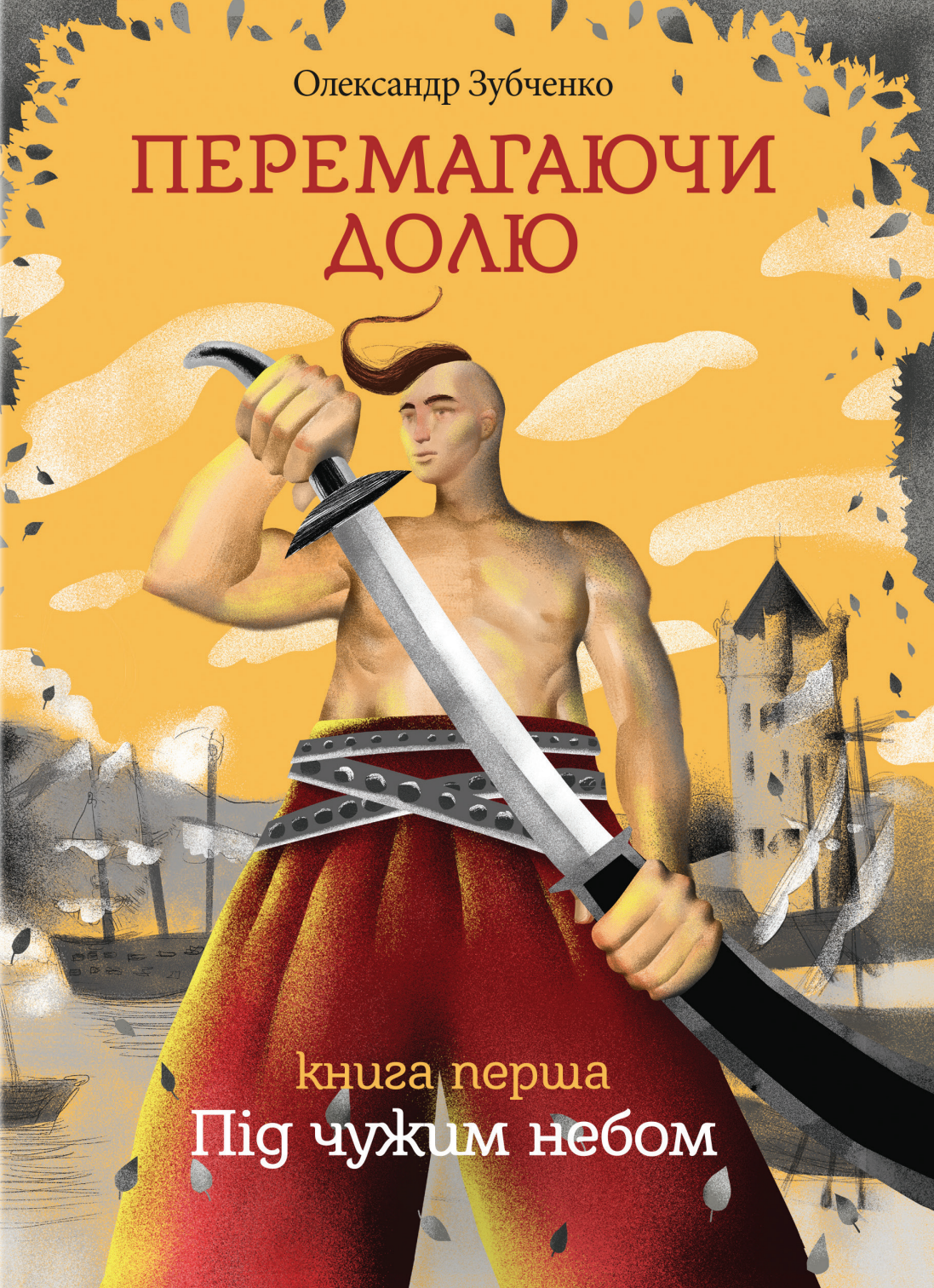

Олександр Зубченко

ПЕРЕМАГАЮЧИ ДОЛЮ

книга перша
Під чужим небом

Переменяю
долг

Олександр Зубченко

Перемагаючи долю

книга перша

Пригодницький роман

Видавництво **С**тарого **Л**ева

Львів – 2014

УДК 82-3-93
ББК 84 (4УКР)
3-91

Перша половина 17-го сторіччя... Україна потерпає від татарських набігів: у полон потрапляють тисячі українців, ламаються долі, розлучаються рідні серця. Так і наші герої – брати Іванко та Юрась опиняються у різних кінцях цього багатостраждального світу. Перебуваючи на чужині – один в Китаї, другий – в Туреччині, брати не забувають того щастя, яке дали їм люблячий батько та ласкава мати, і хоча чужинські звичаї та віра мали вбити цю пам'ять, та поклик рідної землі є сильнішим. Як би не випробувала жорстока доля їх на міцність, які б пригоди не довелося їм пережити, брати долають усі перешкоди, поки не зустрічаються по різні боки ворожих таборів, щоб разом піти дорогою визвольної боротьби нашого народу, примножуючи козацьку славу та надихаючи інших героїчною вдачею та майстерним володінням зброєю.

© Видавництво Старого Лева, 2014
Текст © Олександр Зубченко, 2014
Обкладинка © Ростислав Попський, 2014

Всі права захищено

ISBN 978-617-679-075-4

Перемагаючи долю

На мальовничому березі Тясмину притулилося невелике село Ведмедівка. То були часи, коли ведмеді справді водилися в темних лісах Черкащини. Та не лише ведмеді, а й інша живина: вовки, лисиці, олені, зайці, бобри. Бродили вони неполохані, бо негусто стояли поселення людські. Можна було підійти, наприклад, до оленя на постріл із лука і вполювати здобич. У річках та озерах риби аж кишіло, тож навіть для ледачого козака всього було доволі. Колись і оселився тут козацький сотник Степан Черес, щоб відпочити від військових баталій. Через роки з'явилися інші хатки, хутір розрісся у невелике село. А чому Ведмедівка? Старі люди розказують, що колись у передвесняну днину прибився до хутора ведмідь – прокинувся раніше, ніж звичайно. Почав волохатий шукати щось їстівне і надібав Степанову комору. Спробував пролізти у вузькі двері та й розламав недолугі, абияк зведені стіни. Степан, почувши тріск, вийшов надвір.

– Ох ти, волоцюго! – тільки й спромігся сказати та побіг до хати за списом. Коли виткнувся у двір, ведмідь уже виліз з-під уламків, дивився на Степана не винувато, не сердито, а якось весело, ніби запрошував погратися разом. У Степана й руки опустилися. Усе було таке кумедне,

що, засміявшись у голос, він сперся на спис. Потім пішов у хату, знайшов залишки кулешу, виніс клишоногому. Звір жадібно поковтав, потягнувся до Степанових рук, але той близько не підходив, зберігав безпечну відстань. Згадав, що у погребі залишилася чимала купа буряків, які на диво добре збереглися протягом зими. Хазяйки у нього ще не було, борщу варити нікому, тож набрав відро солодкого овочу та викинув ведмедеві. Той наївся і подався до лісу. Але відтоді почав навідуватися доволі часто, гостював у Степана. Вони подружилися і жили в злагоді, аж поки ведмідь кудись не зник. Степан навіть сумував за диким створінням, яке всупереч природним інстинктам не напало на нього, а повелося весело й по-товариськи, започаткувавши зворушливу дружбу.

Однак це сталося давно. А тепер минала перша третина XVII століття. Народ український стогнав під ярмом польського панства, яке утискало посполитий люд, примушуючи його все більше працювати на себе, не залишаючи часу на власне, уже занепале хазяйство. Пани постійно підвищували податки та посилювали гноблення селян. Доведені до відчаю люди зважувалися на вбивство урядника чи дозорця, палили своє обійстя та тікали на Запорозжя, яке було чи не єдиним притулком для таких відчайдушів.

Але дошкуляла ще одна біда – татари. Коли наставала весна і травою заростали степи, татари спустошували українські квітучі землі, нищили і палили села, убивали старих і немічних, малих дітей, грабували домівки, забирали в яsir молодих і не дуже, зате міцних і роботящих чоловіків та жінок. Часто забирали й дітей, в основному хлопчиків до десяти років, для турецьких яничарських загонів, щоб, понівечивши світлу християнську душу, навчити бусурманської ненависті до рідного народу. Козацькі

загони переймали деякі валки, розбивали їх та звільняли невольників. Але багато татарських валок проривалося безкрайними степами до Криму, і чим далі, тим більша туга огортала стривожені серця і безнадія полонила розум. А вони все йшли і йшли, далі і далі від рідної землі.

* * *

Івась солодко потягнувся і позіхнув. Він уже майже прокинувся, щокую залоскотала соломинка. Івась, мов справжній козак, спав у дворі на возі з соломою, що, ніби якийсь дивний жук, розчепірів колеса під старою грушею. Хлопець розплющив очі, щоб визначити час, і побачив, що сонце саме встало, пофарбувавши верхівки дерев у червоне. Заскрипіли двері хати, вийшла мати з дерев'яним цеберцем та попрямувала у хлів до корови. Півні у селі наввипередки вітали сонце. Усе було таке миле і радісне, що Івась знову примружив очі; замріявся, як виросте та піде в козаки воювати за щастя рідної землі. Раптом Гуляй, здоровий чорний пес, здригнувся й підвів голову. За мить схопившись, загавчав, нашорошив вуха кудись за сад. Івась прислухався. З того боку, десь від околиці, почувся лемент. «Що воно таке?» – звівся, прислухаючись. Лемент поступово нарастив, наближаючись до двору. Запахло димом.

– Мамо! – гукнув Івась, зістрибуючи з воза.

– Чого тобі, синку? Ти вже встав? – одізналася мати з хліва, не відходячи від корови.

– Вийдіть сюди, швидше!

– Та що там сталося? – мати вийшла, витираючи руки фартухом, прислухалась і раптом сполотніла.

– Ану, синку, бігом за хату, лізь у погріб, швидше, це татари!

– То я розбуджу батька і Юрка! – малий побіг до хати...

– Вставайте, тату, татари!

Батько схопився, як очманілий, заметушився, потім ухопив Юрка, який спав усміхаючись, та прожогом вибіг із хати.

Вискочивши у двір, залишив Івасеві молодшого на два роки братика, метнувся знову в сіни. Вибіг уже з косою.

– Хлопці! Маріє! Бігом за городи, до річки!

Бур'яни лоскотали ноги, чіплялися за штанці. Івась біг до річки, тягнучи за собою Юрка, який, зо сну нічого не розуміючи, пхивкав та впирався. «Де мати?» – блискавкою промайнула думка. Івась зупинився. Від двору лунали крики та тупіт коней. Серце Івася розривалося з відчаю. Він пам'ятав наказ батька, та уже вибрунькувалася чоловіча гідність, і саме вона не дала йому втекти. Вирішив допомогти татові та матусі. Пильно подивився в очі малому:

– Сиди тут тихо! Розумієш?

Той кивнув головою, і Івась побіг назад до двору. Він виглянув із-за хати і побачив таке, від чого захололо серце і відібрало ноги: посеред двору лежав батько в калюжі крові. Поряд з ним у порохняві валялася закривавлена коса, а трохи оддалік і її жертва – огрядний татарин, який ще дригав ногами і хрипів, пускаючи з рота криваву піну. Ще декілька татар на конях гасали по двору. Один із них якраз перекинув через сідло непритомну Івасеву матір, а решта підпалювали хату, хлів та комору. Івась, коли угледів, що робить бусурман із матір'ю, скипів. Учепившись зубами у ногу вершника, руками намагався скинути його з коня. «А-а-а, шайтан!» – закричав татарин і конем збив Івася з ніг. Той упав у хмару пилу, приголомшений. Голова крутилася і все тіло боліло. Раптом відчув, як хтось підняв його із землі. Розплющив очі і побачив огидну, брудну вузько-оку піку, яка задоволено вищирила жовті рідкі зуби. Івась

не стримався і плюнув татаринові межи очі. Страшно не було, ненависть заступала страх. Татарин, мовчки утершись, ударив Івася долонею по обличчю. Хлопець знепритомнів, а татарин діловито зв'язав йому руки мотузкою та кинув, мов мішок, на коня. Зненацька почувся плач. Татарин обернувся і побачив малого Юрася. Той, плачучи, стояв біля рогу хати, яка вже займалася. Хижа усмішка скривила чорне лице. Скрутити малого було легко. Він був задоволений: ясир узяв на славу.

Татари поскакали геть. Там, де кілька хвилин тому світилося тихе щастя, залишилися біда й руїна. Пожежа, займаючись усе більше, швидко знищувала все надбане невтомною працею. Сонце вже встало, та його ледве видно було крізь дим. Воно прагнуло обігріти на землі рай, а побачило пекло.

* * *

Полудень застав їх у дорозі. Сонце стояло в zenіті і нестерпно пекло голови бранців, які довгою валкою брели під охороною озброєних татар – босі і вкриті пилом, який здіймали вершники. Скорботна процесія сунула назустріч невідомій долі, яка не віщувала нічого доброго. Сльози вже висохли, душі охопили відчай і байдужість, бо всі розуміли, що недавнє життя, хоч і нелегке, та все ж щасливе, – у минулому назавжди... Усе сталося так раптово, що в дійсність майже не вірилося, вона була нереальною, як жахливий сон. Хтось молився Богу та Пресвятій Богородиці, хтось волівся, зціпивши зуби, дивився кудись за обрій невидючим поглядом.

Івась ішов поруч із Юрком. Вони були зв'язані між собою, міцно скручені за спиною Івасеві руки давно вже затерпи, боляче щеміли, коли він ледь ворухив ними, щоб

відновити доступ крові. Їхні ноження кривавили, але нікому було допомогти, нікому приголубити, бо мати йшла десь попереду, а нечестиві не дозволяли матерям підходити до дітей. Так вони йшли, хоч і в одній валці, та не віддаючи про долю одне одного. Мати, ламаючи руки та тихо плачучи, діти – похнюпивши голови та дивлячись з-під лоба на ненависних загарбників, які кружляли навколо, мов круки, та нещадно били канчуками тих, хто відставав або відхилявся убік. Шлях стелився далекий, важкий, і для багатьох слабких та хворих він став останнім.

* * *

Давнє місто Кафа славилося на весь світ тим, що в ньому сходилося багато торговельних шляхів із Середземномор'я та Європи, з Кавказу, Середньої та Центральної Азії. Тут можна було зустріти італійця, француза, німця, що приїхали з освіченої Європи, або вірмен, котрих було дуже багато, бо вони тут жили з XV століття. Було тут всілякого люду і чуло було багато різних мов. Гармидер стояв такий, як, мабуть, після руйнування Всевишнім Вавилонської вежі, коли Господь змішав мови зухвалих людей, і всі, як не намагалися хоч щось довідатися, не розуміли одне одного.

Був тут і китаєць на ім'я Хо Чжоцзоу, який лиш Богу відомими шляхами потрапив до цього міста. Він оселився у багатого вірменина, який торгував на базарі виробами із срібла та золота, і жив у нього вже тижнів зо два. Кожного базарного дня він виходив у місто, бродив базаром, прицінювався до товарів, хоча майже нічого не справляв. Вряди-годи купував торбинку рису, сіль та спеції для обіду. Хо Чжоцзоу був невисокий на зріст, але міцний. В усій його поставі та ході відчувалися приховані пружність і сила. Він

був завжди спокійний та привітний з усіма, не зважав на нахабну, а іноді й агресивну поведінку торговців на кафеському базарі.

Сьогодні був великий базар, бо привезли багато людського «товару». На невільницькому ринку, який розташувався трохи збоку від продовольчого, штовхалися та кричали один на одного покупці з різних країн. Вони вибирали «товар», примушували роздягатися як жінок, так і чоловіків, дивилися, немов коням, у зуби, мацали тіло і м'язи, зневажливо кривилися, щоб збити ціну, а домовившись, били по руках і, заплативши, забирали знесилених людей і гнали, неначе худобу, до своїх кораблів. Ще недавно ті кохалися, пестили дітей, працювали на радість собі і на славу Божу, аж раптом... Набіг, кров, смерть, рабство... І тепер лише виснажлива праця, зневага, канчуки. «Де ви, дітоньки мої?» – кричала подумки мати, від якої відірвали її рідних маленьких діточок та повезли хтозна-куди на біль і муки. Страшне це було місце – Кафа. Тут ламалися долі, тут ніби виринуло із глибин землі пекло. І не було ні надії, ні розради нещасним, лише яскраве сонце над блакитно-рожевим морем намагалось зігріти знедолених людей.

Хо Чжоцзоу уже минав ряди бранців, як раптом почув галас. Купці вимахували руками і сперечалися. Наблизившись, Хо Чжоцзоу зрозумів, що работорговці щось захоплено розказували покупцеві, огрядному панові, одягненому у напіввійськовий одяг, який вказував на його іспанське походження: високі чоботи, зелений камзол та широкий капелюх. При боці висіла шпага, ефес якої виблискував коштовностями. Весь вигляд покупця свідчив про його шляхетне походження, хоча сам він був сердитий та незадоволений. З-під насуплених брів похмуро зиркав на хлопчину років дванадцяти, який стояв попереду бранців

із зв'язаними за спиною руками. Китаєць підійшов ближче і почув, що работорговці розповідають вельможному панові про хлопця, ніби той під час переходу до Криму власноруч убив татарина, який його полонив. Із зв'язаними руками. Пан не вірив, критично оглядаючи худого хлопця, який і справді виглядав виснаженим і нещасним. Тільки вогонь палахкотів із очей. Торговці вимагали за нього чимало грошей – як за двох сильних здорових чоловіків.

– Ну і як це він зробив? – запитав іспанець.

– Скажу ясновельможному пану, що коли Хасим під'їхав до нього на коні, цей гяур почав лаяти свого господаря. Хасим не витримав і потягнув хлопця канчуком. І що робить цей гяур?! Він б'є ногою коня в морду, той стає дибки, і Хасим падає. Потім гяур підбігає до Хасима і товче його ногою у шию, аж доки той не помирає. Ми хотіли вбити його одразу, але подумали, що Хасиму вже не допоможеш, а життя є життя, а після цього випадку ціна за раба має ж бути вища... – Татарин заплющив очі, внутрішньо зловтішаючись, тому що заборгував Хасимові чималу суму грошей, а цей хлопець так несподівано звільнив його від боргу. І хоча за вбивство правовірного гяурові одразу відтяли б голову, цей татарин, набувши старшинства над загоном, зберіг життя малому. Сподівання на щедрий заробіток змусили поступитися жорстокими правилами поведження з бранцями.

Іспанця ще долали сумніви, аж раптом китаєць ступив наперед і сказав, що він купує хлопця за цю ціну. Іспанець почервонів і заперечив, мовляв, він перший має право на цього раба. Тоді Хо Чжоцзоу запропонував дві ціни. Работорговець заметушився і з поклонами підвів хлопця до китайця. Іспанець вирячив очі, але, видно, на таку ціну не

Кінець безкоштовного уривку.
Щоби читати далі, придбайте,
будь ласка, повну версію
книги.